

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ VII Міжнародної наукової конференції

Київ 2023

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Лодзинський університет
Шуменський університет
імені Єпископа Костянтина Преславського**

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції 27 жовтня 2023 р.

УДК 811
ББК 81.2

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету
іноземної філології Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 14 грудня 2023 р.)

Світ мови – світ у мові: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.; Український державний університет імені Михайла Драгоманова): тези доповідей / уклад. І. В. Воловенко, Т. В. Слива; за заг. ред. Ю. В. Кравцової. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 285 с. електронне видання

ISBN 978-966-931-299-0

Збірник містить тези доповідей учасників наукової конференції, де розглядаються актуальні проблеми історичного розвитку мови, взаємозв'язку мови та мислення, мови як феномена культури, її ролі в міжкультурній комунікації, мовної семантики, лексико-граматичних інновацій, функціонування мовних засобів у різних типах дискурсу, сутності мовної особистості, прикладні аспекти вивчення мови.

Призначено для філологів – учених, викладачів, студентів.

ISBN 978-966-931-299-0

© Автори статей, 2023

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2023

РОЛЬ СУФІКСІВ У ФОРМУВАННІ КОНОТАТИВНИХ ЗНАЧЕНЬ ІМЕННИКІВ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Оскільки проблема вивчення афіксації та напівафіксації як способу словотвору цікавить багатьох вітчизняних і китайських вчених, то відповідно існує багато різних досліджень, праць, статей на цю тему. Найбільш гідними уваги є праці А. О. Хаматової «Словотвір сучасної китайської мови», О. П. Фролової «Словотвір у термінологічній лексиці сучасної китайської мови» тощо.

У китайській мові центральне місце в лексичній системі посідає слово, що має тісний зв'язок з такими поняттями, як морфема, склад, ієрогліф. Так само, як і в українській мові, у китайській слово поділяється на склади. Однак, на відміну від української, у якій склад не є лексично самостійним, у китайській окремих склад, як правило, має смислове значення [3, с. 85]. Отже, склад у китайській мові можна вважати не лише звуковою одиницею, але й смисловою [1, с.10].

Варто зазначити, що в китайській мові, на відміну від західних мов, виділити слово і відрізнити його від словосполучення досить складно, оскільки в китайських текстах, записаних ієрогліфами, слова не виділяються так, як у мовах з використанням алфавіту, між ними немає пробілів [4, с. 9]. Тут знадобляться знання семантичних моделей китайського словоскладання.

Значення слова – одне з фундаментальних одиниць мови. Існують такі види значення слова: денотативне, конотативне, стилістичне, афективне, рефлексорне, ситуативне і тематичне [2].

М. П. Кочерган зазначає, що денотативне значення – це конкретне позначення предмета, явища, ситуації. Поряд з денотативним слово може мати конотативне значення. На думку науковця, конотативне значення – це відносна комунікативна цінність мовної одиниці, яка часто знаходиться поза концептуальним змістом. Як додатковий зміст мовної одиниці, конотація існує у вигляді паралельних семантичних відтінків, які накладені на основне значення. Вона відображає різні експресивні, емоційні, оцінювальні відтінки, може надавати певного описового відтінку всьому слову, вказувати на фізичні та психологічні ознаки предмета чи явища [2]. Наприклад, суфікс 子 zǐ передає конотативне значення зменшувального відтінку: 丸子 wánzi «пілюля», 棋子 qízi «шахова фігурка»; суфікс 儿-er створює емоційну конотацію, а також надає зменшувального відтінку, наприклад: 兔儿 tùr «зайченятко», 瓶儿 píngr «вазочка».

Найбільш розповсюджені, за В. І. Гореловим, способи словотвору: афіксація та напівафіксація, транспозиція, фонетичне виокремлення, семантичне виокремлення, редуплікація і контракція [1]. Детально зупинимося саме на афіксації та напівафіксації та їхній ролі в утворенні конотативних значень слів.

Афіксація – це такий спосіб словотвору, який полягає у приєднанні афіксів до повнозначних морфем. Афіксом називають службову морфему, мінімальний будівний елемент мови, що приєднується до кореня і перетворює слово відповідно до граматичних або словотворчих цілей [2, с. 277].

Суфіксація як спосіб словотворення полягає у приєднанні суфікса до незалежної морфеми. За В. І. Гореловим, можна виокремити три основні категорії суфіксальних морфем, а саме: суфікси іменників, суфікси дієслів та суфікси прислівників [1, с. 68]. Розглянемо першу категорію – суфікси іменників: 子, 儿, 头, 家, 者 та 巴. Визначимо їхню роль в утворенні конотативних значень.

Суфікс 子 zǐ відіграє важливу роль в утворенні конотативного значення зменшувального відтінку, наприклад: 石子 (儿) shízǐ(r) «камінчик», 鱼丸子 yúwánzǐ «рибна фрикаделька».

Наступний суфікс 儿 -r створює емоційну конотацію, тобто додатковий відтінок емоційного характеру, а також надає зменшувального відтінку, наприклад: 鱼儿 yúér «рибонька», 眼泪儿 yǎnlèir «сльозинка», 指头儿 zhǐtóur «пальчик».

За допомогою суфікса 头 **tou** утворюються іменники, що означають абстрактні поняття і в деяких випадках відображають негативну конотацію, наприклад, двоскладові слова: 苦头 kǔtou «страждання, біда», 关头 guāntóu «криза».

Суфікс 家 jiā утворює численний ряд іменників, що означають переважно осіб за професією, а саме в сфері науки, мистецтва, спорту тощо. Цей суфікс надає слову описову конотацію, вказує на соціальні ознаки особи, а саме приналежність до тієї чи іншої професії, спеціальності: 史家 shǐjiā «історик», 作家 zuòjiā «письменник».

Суфікс 者 zhě виник у давньокитайській літературній мові, є продуктивним і зберігає етимологічний тон [5]. Його первинне значення «той, хто». Утворює численну низку іменників, що означають людей, зайнятих тим чи іншим видом діяльності. Про це свідчать наступні слова: 作者 zuòzhě «автор», 学者 xuézhě «вчений». Деякі з таких слів передають негативну емоційну конотацію, позначають людей, зазвичай з відтінком несхвалення: 背叛者 bèipànzhě «зрадник», 抄袭者 chāoxízhě «плагіатор».

Постпозитивна морфема 巴 *ba* не зберігає тон. Надає словам конотацію негативного відтінку. Наведемо приклади двоскладових слів: 泥巴 *níbā* «бруд» 锅巴 *guōbā* «накип».

Отже, суфіксація є достатньо сильним і продуктивним засобом словотвору для поповнення лексичного запасу мови та утворення конотативного значення слів. Кожен із наведених вище суфіксів відображає різні експресивні, емоційні, оцінювальні відтінки, може надавати певного описового відтінку всьому слову, вказувати на фізичні та психологічні ознаки предмета, особи чи явища.

Література:

1. Горелов В. І. Лексикологія китайської мови. М., 1984. 216 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. Київ: Вид. центр «Академія», 2001. 368 с.
3. Левицький А. Е. Вступ до мовознавства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
4. Семенов А. Л. Лексика китайської мови. М., 2005. 310 с.
5. 武占坤. 词汇 / 武占坤. 上海: 上海教育出版社, 1983. 182 页.

О. Я. Лаврінець
Київ, Україна

ДИНАМІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У СУЧАСНОМУ НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОМУ МОВЛЕННІ

Обсяг парадигми пасивних конструкцій, їх ієрархія, структура та нормативність ужитку були предметом досліджень і дискусій мовознавців минулого (О. Курило, М. Гладкий, М. Сулима, О. Синявський, С. Смеречинський, С. Дложевський та ін.) і сучасного (К. Городенська, Н. Непійвода, С. Караванський, М. Гінзбург, С. Харченко та ін.) періодів.

Визначальною рисою українського синтаксису книжних стилів, зокрема наукового та офіційно-ділового, традиційно називають пасивні конструкції, домінування яких над активними зумовлене довгочасним формуванням української мови під впливом норм російської літературної мови.

Після здобуття Україною незалежності лінгвісти взялися за справу відновлення національної ідентичності української мови на всіх мовних рівнях, зокрема й синтаксичному, який уважали